

Reprofesionalizarea Romaniei

-2006 -

Lamuriri lexice si conceptuale

Odata ce am ridicat termenul la inaltimea unei dezbateri, se cere o clarificare a sensului sau, locul pe care il ocupa in limbaj si in familia de concepte inrudite. In mod curent, intelegem profesiunea ca fiind activitatea principala depusa de un individ, calificat sau pregatit special pentru aceasta. In sens larg, profesiunea poate fi definita si de corpul tuturor persoanelor angajate in aceasta activitate care le asigura traiul, castigul sau alte obiective urmarite. In mare parte, conceptul este sinonim cu ocupatia, meseria, serviciul, indeletnicirea, postul, slujba sau locul de munca care implica incadrarea intr-o structura economica sau sociala. Meseria, asociata activitatilor manuale, este, din pacate, insuficient pretuita de profesiunile cu pregatiri teoretice avansate, in schimb, profesionalismul, cuvant cu o conotatie pozitiva, se distinge clar de opusii sai amatorismul, improvizatia, lipsa de pregatire si calitate, iresponsabilitate, nerespectarea standardelor. Se presupune ca in afara pregatirii profesionale prin educatie sau instruire, profesiunea este aleasa si practicata pe baza unei inclinatii speciale: talent, vocatie sau chemare.

Concluzionand, putem afirma ca uzul curent, prin cultura si traditie, acorda o valoare ridicata profesionalismului si muncii performante. Insa, sensurile polivalente scot in evidenta pozitia de baza in ierarhia societatii.

Lectia civilizatiei

Este de remarcat frecventa crescuta a cererii de profesionalism in ocuparea de functii publice, in rezolvarea problemelor politice si sociale, in mass-media, in executarea unor proiecte (constructii sau transporturi de pilda), in gestionarea unor probleme vitale (functionarea sistemului medical sau al asigurarilor), in

indreptarea neajunsurilor sistemului educational sau in combaterea superficialitatii si oratoriei goale in dezbaterile politice si sociale.

In conversatiile cotidiene, publicul larg isi exprima ingrijorarea fata de oferta tot mai redusa din domeniul serviciilor. Profesioniști precum cizmar, croitor, instalator, electrician, gradinar, cosar, etc. sunt din ce in ce mai greu de gasit. In plus, produsele alimentare autohtone, desi sunt net superioare din punct de vedere al calitatilor gustative, pierd tot mai mult teren in fata importurilor. In ciuda tuturor lamentarilor, nu exista cale de intoarcere, iar explicatia este simpla: in economia de piata, legea este data de raportul dintre cerere si oferta, iar consumatorul nu face altceva decat sa aleaga varianta care-l avantajeaza.

Profesiunile, o sfidare a sintezei la intersectie de arii

Polisemia cuvântului "profesiune" reflecta o stare de lucruri mai profunda. Ca mijloc de sustinere a activitatii umane, profesiunea se afla la intersectia dintre doua mari domenii: economic si social. Oricine intentioneaza sa studieze problematica profesiunilor va trebui sa se situeze in acest spatiu binar in care va beneficia de conceptele si metodologiile furnizate de trei surse: stiintele educatiei, stiintele economice si sociologia. Din pacate, nici una dintre aceste ramuri nu pune profesiunea in plan central. Dimpotriva, ea este pozitionata marginal si obligata sa accepte concluzii cu alte domenii conexe. Situatii deosebit de dificila inaintea aparitiei multi si pluridisciplinaritatii. In plus, toate disciplinele stiintifice au comis pacate capitale in tratarea profesiunilor. In speta, a fost selectat numai segmentul de interes propriu, iar intregul a fost pozitionat undeva in plan secundar.

De ce profesiunile sunt subiect de sinteza, de sine statator si de o semnificatie capitala? Pentru simplul fapt ca ele raspund la intrebarea esentiala care asigura supravietuirea unei societati si competitia in interiorul acesteia: ce stie sa faca? In schimb, intrebarile altor domenii sunt diferite: ce stie? (educatie preocupata de cunostinte si valori), ce nivel de dezvoltare are? (economia) si starea forteii de munca (sociologia).

In practica, gestiunea problematicii profesionalizarii a fost incredintata, pe plan politic si administrativ, Ministerului Educatiei, Ministerului Economiei, si Ministerului Muncii.

Sa examinam pe scurt tabloul fragmentarii extreme la care "dominatia tripartita" a dus subiectul profesiunilor.

a) Educatia, atat ca preocupare teoretica, cat si ca organizare practica a sistemului scolar, a dat prioritate absoluta culturii generale, incepand cu alfabetizarea si terminand cu invatamantul secundar obligatoriu. Nici o urma de orizont al viitoarelor indeletniciri posibile ale elevului. In fapt, invatamantul este conceput pe trei trepte: elementar, secundar, tertiar. In plus, a fost adaugate doua segmente: unul generat de nevoia sociala, respectiv asistarea copiilor handicapati si altul de cerinta economica. Au fost infiintate, astfel, scolile si liceele profesionale precum si invatamantul postliceal. Cea din urma forma a fost cea mai vitregita, intrucat aprecierea si pozitionarea ei in ierarhie a fluctuat in functie de epoca politica. Ideea de baza a sistemului educativ este ca, pana in pragul nivelului tertiar, invatamantul se ocupa de formatia generala, iar specializarea vine odata cu invatamantul superior. Sunt trei erori considerabile comise in aceasta viziune. In primul rand, este vorba despre neglijarea aparitiei vocatiei si aspiratiei spre profesionalizare la tinerii cu varsta cuprinsa intre 14 si 16 ani. Apoi, intervin nesiguranta si fluctuatia cadrului de formare pentru profesiunile in care predomina manualitatea, priceperile si experienta, care reprezinta doua treimi din forta de munca. Nu in ultimul rand, conceperea specializarii, axata pe discipline si nu pe profesioni, merita o dezbaterie aparte.

b) Economia are ca tema principala crearea avutiei nationale. Ea include productia industrială si in subsidiar cea a agriculturii si a materiilor prime, finantarea si comerțul. La capatul listei exista gradul de calificare a fortei de munca. Studiile economice au admis ca aceasta sarcina a fost atribuita mult timp societăților economice, respectiv clasica calificare la locul de munca. Dacă statul se ocupa de invatamantul profesional (sau vocational, cum este uneori numit), cu atat mai bine. In prezentul secol al XXI-lea, un curent inovativ al economiei moderne descopera si afirma importanta primordiala a resurselor umane. Globalism, era cunoasterii, revolutia tehnologiilor informationale, sunt elemente care pozitioneaza problema formarii cadrelor la un nivel si la un grad de rigoare neatinse pana in prezent. Spre ilustrare, vom cita un economist american (Lester C. Thurow. Building wealth. The New Rules for Individuals. Companies and Nations in a Knowledge-Based Economy, Harper, 1999), herald al erei cunoasterii. Opera sa adreseaza o critica virulenta la adresa economiei SUA. "Timp de douazeci de ani s-au scris, spune el, studii amanuntite privind cele 2/3 de la baza fortei de munca". Solutiile examinate n-au fost aplicate. „Recalificarea (reskilling) celor 2/3 ale fortei de munca nu este ceva ce se poate face in graba”, dar „nu mai e timp de asteptat pentru noi politici”. „A nu face nimic, inseamna in esenta a reveni la investitii in „skill” lasate la toanele deciziilor individuale, ceea

ce e echivalent cu o abordare a nivelului de pregătire (din nou skill) a piramidei avuției, junglei economice”. Este de reținut pledoaria pentru politica de stat, chemată să rezolve o problemă de interes național. În studiile și acțiunile realizate, economistii au avut întotdeauna în vedere, nivelul de calificare în confruntarea dintre patroni și sindicate, competiția din piața nivelului salarizării-forța de muncă ieftină sau scumpă, fenomenele de migrație a forței de muncă sau a „deblocării” întreprinderilor și nu în ultimul rând efectele tehnologiilor informatice. Dacă până de curând au fost străini de problema formării acestei forțe de muncă, a început să apară recent preocuparea crescândă de a pregăti în mod adecvat resursa umană, componenta decisivă în succesul economic.

c) Social, problema profesiunilor este legată doar parțial de formare, lăsată iarăși pe seama altora (educație sau structuri economice). Ea apare însă mereu în problema drepturilor salariaților (ca o poziție de mediere între patroni și sindicate), mult după discutarea problemelor presante ale pensiilor și asigurărilor sociale, așa cum se vede din agenda mult mediatizată a activității Ministerului Muncii.

O lecție a civilizației

Istoria civilizației umane este relevantă pentru creșterea continuă a capacității societăților de a-și dobândi și de a aplica un stoc de cunoștințe și tehnici, în măsura să stea la baza activității și care au produs monumentalele ei realizări. Dar, dincolo de uimirea pe care o produc piramidele egiptene, stă explorarea profundă a misterului legat de întrebarea: cine le-a construit? A pune totul pe seama sclaviei în folosirea forței de muncă presupune doar o abordare superficială. În spatele construirii piramidelor au stat o multitudine de mesetari capabili să taie perfect pietrele, să le transporte pe apă și pe uscat, să utilizeze pârghii și mașini de ridicat. Nu mai vorbim de experți în geometrie și mecanică, organizați, se crede, în echipe solidare de muncitori cunoscători ai meseriei de constructori.

Cu mai multă claritate apar meseriile în istoria Evului Mediu. Cum se explică că hoarda mongolă care navează în Europa pe la 1200 este îmbrăcată în zăle? Lucrurile se lămuresc dacă tinem seama că, în epoca fierului, existenta atelierelor de prelucrare a metalelor, atât în Asia cât și în Europa, presupunea și existenta meseriilor metalurgiei. Cum ar fi fost posibil altfel ca săbiile de Damasc să fie cele mai vestite din lume? Cine a clădit catedralele gotice din secolul al XII-lea ale Europei? Meseriile piatrari, sculptori, zidari, cu solidarități profesionale distincte se adăugau arhitecților ce detineau cunoștințe de calcul și geometrie. În cele 10 volume ale *Artei Construcțiilor*, publicate de arhitectul renaștantist Alberti, după modelul antic al lui Vitruviu, construcția trecea drept o artă.

Știm că neguțarii erau uniți în bresle, a căror solidaritate a dus la liga hanseatică. Punctul ei de pornire era comerțul de postav, cel al Flandrei fiind produsul cel mai pretios. Meseria neguțarilor o cunoaștem mai bine, cum rezulta din amplele studii ale lui Braudel, privind înflorirea comerțului din jurul

Balticeii si al Mediteranei. Aflam in sa ca acesti comercianti finantau si patronau o lume de ateliere, ocupate de mestesugari care-si transmiteau cunoastintele si mai ales priceperile din tata in fiu. Inca din antichitate cunoastem ponderea comerciantilor din Marea Egee care au infiintat zeci de cetati filiale in jurul Marii Negre. Dar comertul era derulat cu produse confectionate in ateliere. In orasele Bizantului sau in ale lumii arabe cartiere intregi erau populate de mestesugari, catalogati pe specificul profesiei lor. Pe la 1600, in Praga, pana si alchimistii aveau o „ulita” a lor, chiar langa castelul imperial.

Aceste fugitive imagini justifica definitia civilizatiei ca fiind cea a activitatilor umane transferabile, spre deosebire de bunurile culturale care, realizate de acelasi spirit uman creator, sunt legate de specificul unui spatiu si deci de o imensa diversitate.

Civilizatia contemporana, in esenta unica, aceeaasi in America, Japonia, China-principalele ei focare de excelenta, e construita pe cunoastinte si tehnici universale, aflate in crestere exponentiala. Prin natura ei, civilizatia contemporana sustine curentele integratoare, organismele internationale, procesul globalizarii sau regionalizarii (Europa, de exemplu). In sanul civilizatiei se desfasoara marea competitie bazata pe cooperare, care atrage si inspira tarile aflate pe niveluri mai scazute de civilizatie, calauzite de dorinta de a intra si ele cat mai grabnic in acest circuit, caracterizat de bunastare si continua inovare.

Istoria profesiunilor pe teritoriul Romaniei este prezentata de Nicolae Iorga in Istoria industriilor si Istoria scolii. Parcurgand si pe Giurascu, atras de istoria padurilor sau a viticulturii si tratatul Academiei aflam cata vechime, constanta si dezvoltare au avut profesiunile in tara noastra.

In Sarmisegetuza romana, 15 decurii (grupuri de 10-22 oameni) cu sedii (scholi), filiale si steaguri proprii dupa modelul militar, formau colegiile fabrilor cu nume romane, atat pentru meserii (plutasi erau utriculari)-negustori, luntrasi, postavari, caramidari, pielari, pietrari, zidari cat si pentru cei care asigurau un comert de cereale, sare, lemn, vite, piei, ceara, miere, peste.

Spre sfarsitul Evului Mediu, fierarii, potcovarii, armurierii, sabierii, turnatorii de clopote, blanarii, tesatorii de postav, selarii, curelarii formau organizatii conduse de mesteri in peste 200 de branse (secolul al XIV-lea) dublate in secolul urmator (secolul al XV-lea). Cate un reprezentant de seama devenea demnitar. Spre exemplu, pe la 1500 un curelar este soltuz al Sucevei. Mai mult, turnurile cu nume de bresle, din orasele transilvanene, evidentiaza rolul social asumat de bresle in vecherea linistii si bunastarii comunitatii. Relevanta pentru vocatia de mestesuguri si tehnici ale populatiei este traditia veche si neintrerupta a artelor casnice: tesaturile (si razboaiele de tesut din gospodarii), cultivarea inului si a canepii, care, alaturi de lana, ofereau materia prima, uneltele si obiectele de lemn. Miile de maini ale fetelor, care cu acul ce punea „flori pe camasa”, au creat o arta unica, de inalt nivel artistic, cu o dibacie, meticulozitate si pricepere, ceruta azi doar de electronistele din atelierele si fabricile moderne. Moara de lemn, ce aducea inovatii hidraulice, pastrata azi intr-un mare muzeu german, atesta aceeaasi vocatie veche si persistenta. E suficient sa rasturnam teza, folosita curent drept sablon, conform careia indolenta, lenevia, inactiunea sunt cauze ale

inapoiarii inscrite in „genele romanului”, ce apasa fatalist un popor ce nu-si poate corecta prin munca si efort, relele de care sufera.

Interes national, interes public

Conceptul de interes este fundamental. El poate fi apreciat de o valoare, incalzit de o credinta sau urmarit cu intensa pasiune. Dar isi gaseste radacinile in imperativul de supravietuire a speciei (si a securitatii ei) si de asigurare a surselor de energie (hrana) si a conditiilor de reproducere (generatii viitoare). Societatile s-au format in jurul acestor “nervuri” de baza, transformati in obiective, realizate prin proiecte, in acel mediu artificial al civilizatiei si uneltelor, pe care si l-a construit omul. Statele sunt gardienii si gestionarii intereselor de baza ale societatii, adica a unei populatii structurate, care traieste in interiorul frontierelor lor.

Intr-o lume axata pe individ, interesul privat a devenit unitatea de masura in economie si securitate. Exista o institutie special creata pentru a veghea ca interesul general sa nu fie obnubilat. Statul si institutiile sale legislative, executive si politice au prin vocatia lor primordial aceasta functie. Ascensiunea dimensiunii „private” este explicabila. Statul nu exceleaza in calitati de gestiune a productiei si nici a serviciilor. Maladiile sale cronice: birocratia si coruptia ii reduc eficacitatea si viciaza climatul inovativ bazat pe libertatea individului de a intreprinde si realiza proiecte. De aici si prabusirea inevitabila a economiilor dirigiste si rigide care s-au petrecut in zilele noastre.

Dar aerul pe care il respira populatia, hrana pe care o consuma, educatia pe care o primeste, igiena si sanatatea, ingrijirea batranetei, maladiilor si handicapatilor, functionalitatea oraselor si caselor in care traiesc, existenta locurilor de munca, nivelul de castig, natura muncii pe care o depun in functie de calitatea ceruta, locul produselor dupa valoarea adaugata, conditiile extreme de pace, cadrul intern si legalitate, asigurarea contra celor doua flagele care distrug din temelii societatile (razboiul si anarhia): iata o descriere sumara a interesului national, ca si a functiilor inalienabile ale statului si a retelei de institutii publice. Iata si lista asteptarilor legitime ale oricarui cetatean. Ea este uneori rezumata in sloganul si promisiunea politica suprema a „pacii si prosperitatii” sau a unei vieti demne.

Cand afirmam ca profesiunile exercitate de populatie formeaza, dincolo de apelul lor pentru indivizi, o problema de interes public, insemneaza ca ele sunt titlul unei preocupari obligatorii a statelor si pretinde a fi incorporate intr-o politica bine elaborata.

Dispune individul de o oferta satisfacatoare de locuri si modalitati, capabile sa-i dezvolte vocatia, sa-i asigure cunostintele si formatia priceperilor, in cateva cuvinte, conditiile imbratisarii de profesii a caror executare va fi pentru el rasplatitoare? Sa consultam lista institutiilor dedicate acestui subiect, sa examinam legislatia si sa apreciem eficienta proceselor de instruire si formare.

Inca o data: este irelevant faptul ca economia este sau nu predominant privata, ca beneficiarii sistemului vor desfasura profesiunile in sistemul public sau privat, este indiferent daca sistemul calificarilor necesare este public sau privat,

esentialul rezida in preocuparea statului de a face ca acest sistem sa existe si sa fie eficient.

In unele opinii grabite si nemistuite, piata (cu aura ei de libera concurenta) si politicile (aparent dirijiste) sunt concepute opuse. Asa cum practica tarilor capitaliste o arata, politicile economice de pilda reprezinta garantia esentiala pentru sectorul privat, ca pietele vor fi ajutate sa ramana curate, profitabile si nemasluite prin actiuni monopoliste sau de alta natura, care viciaza libertatea competitiei si respectul standardelor de calitate. Piata influenteaza dezvoltarea profesiunilor, semnaland greselile de orientare, lipsa de experienta, pregatirea slaba sau irelevanta.

Statul, pe plan mondial, a cedat din atributele sale o suveranitate clasica, acceptand una exercitata in comun cu partenerii din asocierea internationala (Europa, de exemplu). Procesul globalizarii a introdus in ecuatiei problemelor interne dimensiunea internationala. Necontroland economia, dirijata de cerintele pietei internationale si de caracterul privat al intreprinderilor, controleaza mai putin avutia nationala. Unele state ce nu s-au acomodat acestor procese ofera spectacolul unor state sarace, anarhice sau neputincioase.

Cu toate acestea, nici un stat nu a pierdut cateva parghii de control, care-i dau posibilitatea de urmarire a unor interese vitale ale populatiei. Orice stat are dreptul (si chiar obligatia), precum si intreaga capacitatea de a formula politici.

Politicile revin prin definitie preocuparilor si actiunii politicianilor. Activitatea acestora isi pierde sensul din momentul in care nu sunt capabili sa formuleze politici. Politicienii isi pierd si sustinerea in cazul in care aceste politici nu sunt concepute pe baza realista si avand in vedere toate exigentele teoretice si practice cerute de aceste pretioase documente. Evaluati maturitatea si coherenta oricarui stat dupa politicile pe care le-a elaborat si le conduce. Iarasi, indiferent daca realizarea politicilor se face cu mijloace financiare sau cu institutii publice sau private, politicile au ca tema invariabila promovarea interesului national si satisfacerea cerintelor publice.

Mass-media sunt factori care influenteaza si ajuta conturarea unei opinii publice. Ele se adreseaza tuturor cetatenilor, vorbind in limbajul preocuparilor lor imediate sau al aspiratiilor lor de lunga durata. Este o realizare importanta a societatii romanesti de a dispune in prezent de medii de informare si comunicare active si cu o putere de investigatie considerabila. Ele constituie un "bici" continuu si necrutator la adresa maladiilor de sistem (birocratie si coruptie). Dar orice sondaj dezvaluie ca principala metoda este aceea a dezvaluirii unui scandal, ce n-duce de obicei in termeni ce angajeaza asa zisa „clasa politica”.

Astfel, profesiunile si exercitarea lor e vazuta in lumina unor uriasa deficiente (spitale, asigurari, risipa, distrugerea bunului public, ilegalitatea care insoteste urmarirea frenetica a interesului general). Cauzele sunt atribuite ori lipsei de moralitate, ori nesocotirii legilor. Dar ceea ce se neglijeaza sistematic este carenta pregatirii si competentei profesionale, care bantuie in toate structurile de la legislatie si gestiune, pana la executia defectuoasa a lucrarilor din domeniul constructiilor, igienei, intretinerii si dezvoltarii oraselor si mai ales din sfera uriasa a administratiei centrale si locale.

Reprofesionalizarea Romaniei este un proces continuu si staruitor de sustinere a activitatilor societatii. Din productie si servicii, din gestiune si administratie, printr-o pregatire profesionala exigenta si completa, adusa la zi in lumina civilizatiei contemporane in care aceasta societate vrea sa ajunga.

Curente contemporane

Conexiunea internationala crescanda (globalism, regionalism) si activitatile corporatiilor transnationale au repus problema profesiunilor prin mobilitatea fortei de munca. Aceasta este legata la randul ei de fenomenul migratiei, a amplasarii industriilor sau serviciilor marilor corporatii (relocarea), contrast cu cresterea somajului si aparitia unei largi paturi de tineri din generatia frivola si contestatara care refuza atat munca cat si calificarea. Pe langa mobilitatea geografica sau economica, se adauga mobilitatea sociala, constand din schimbarea profesiei la varsta adulta, o data sau de mai multe ori in cursul vietii active.

Printre cei mai importanti factori, in masura sa schimbe soarta profesiunilor, figureaza:

a) Educatia permanenta (life-long education) sau continua, uneori aparand si sub titlul de educatie a adultilor concomitent cu un nou tip de scoli iesind din forma clasica formala: universitati deschise, cursuri serale sau sezoniere neformale. Educatia permanenta se bazeaza pe constatarea invecirii rapide a oricarui stoc de cunostinte, in conditiile unei revolutii tehnologice (a treia ca intensitate si efect dupa cea agrara si industrială). Este de mentionat faptul ca sistemele educative cunoscute pentru inertia si conservatorismul lor nu au deschis portile pentru persoanele ce au depasit varsta absolvirii, astfel ca noi institutii au fost create pentru educatia permanenta in afara lor.

b) Multidisciplinaritatea izvorata din constatarea ca problemele stiintei pretind solutii bazate pe cunostinte din mai multe discipline, la care nu se poate apela decat prin cooperarea interdisciplinara (echipe mixte) sau prin fuziunea disciplinelor si o formatie multidisciplinara (biochimie, astrofizica, etc). Efectul

asupra conceptului de specializare a fost considerabil. S-a constatat ca specializarea acceptata si practicata de universitati este mai degraba definita de disciplinele predominante si mai putin de orizontul activitatii profesionale viitoare. Economia a inceput sa formuleze cererile sale de personal pe baza continutului de practica si introducerea profesionala al pregatirii si mai putin de curriculum al disciplinelor parcurse. In Japonia, unele firme au spus ca incercarile de adaptare a absolventilor la nevoile lor esueaza si ca numai reluarea lor de la inceput a studiilor tertiare poate indrepta situatia. Astfel, mai multe corporatii au considerat vechiul sistem de specializare atat de inadecvat, incat au ajuns la concluzia ca trebuie sa intemeieze universitati proprii pentru personalul lor (exista acum o retea de universitati corporatiste).

c) TIC (tehnologiile informatiei si comunicarii) au influentat profilul si dezvoltarea profesiunilor. Computerul a devenit indispensabil in profesii legate de servicii si administratie, finante si comert. Dar mai ales a deschis o noua forma a instruirii si educatiei la distanta (e-learning), marind sansele dobandirii de cunostinte si priceperi pe plan individual. Unele profesii pot fi executate "la domiciliu". Iar cei ce le practica sunt legati de programe comune de instruire, accesibile prin internet.

Studiul profesiunilor

Problematika profesiunilor a atras in primul rand sociologia contemporana. Sa luam de pilda Centrul de Studii asupra profesiunilor de la Universitatea din Oslo sau sa deschidem reusitele internationale ale sociologilor, unde avem articole cu titluri precum: "Analiza sociologica a profesionalismului: schimbarea ocupationala in lumea contemporana (2003)".

Din pacate, abunda studiile de cazuri (infirmiere, bibliotecare) sau dezbaterile despre statutul social, prestigiu, varsta sau sex. In Suedia, de pilda, profesionalistii sunt pozitionati imediat in ordinea evaluarii publice dupa manageri, functionari si serviciile comerciale. O analiza a o suta de profesii din catalogul clasificarii ocupationale a BIT (Biroul International al Muncii, Geneva) arata ca statutul depinde de salariu, urmat in ordinea primelor cinci criterii de potentialul unei cariere bune, priceperi inalte, responsabilitate si autonomie. Exista si studii comparative care dezvaluie mai mult evaluarea sociala decat mecanismele pregatirii. Prin comparatie, intre SUA si Suedia, nu exista diferente notabile la capitolul doctorilor, dentistilor, contabililor, autorilor, actorilor, politistilor. In schimb, in ceea ce priveste prestigiul public, sunt deosebiri mari intre judecatori, avocati, economisti, veterinari, profesori, stewardesse sau fermieri.

Studii pentru educatie, mult mai edificatoare, sunt realizate la UNESCO, FAO pentru agricultura si celelalte agentii speciale ale ONU pentru transporturi si comunicatii.

Profesiunile isi asteapta cercetatorii care fixeaza pozitia lor in istoria civilizatiei sau in era actuala a cunoasterii. Pe langa sociologie, studiile altor domenii ca stiintele economice si politice, economie mondiala, istorie, drept si filosofie sunt chemate sa completeze aportul sociologiei.

Schita unei politici privind profesiunile (Ministerul Educatiei)

Justificarea nevoii unor politici privind resursele umane (un alt nume ce poate fi dat profesiunilor) nu pretinde o justificare prea elaborata. Statul are in preocuparile sale de baza atat starea sanatatii populatiei, cat si starea gradului ei de instruire. Toate statele admit si practica, indiferent de gradul de liberalism economic, politici in privinta reducerii somajului, adica de asigurarea locurilor de munca. Disparitatile intre profesiunile cerute si cele irelevante pentru economia unei tari sunt semnalate la tot pasul. Cu titlu de exemplu vom cita recentul targ de joburi in Romania.

Scoala sau domeniul educatiei este primul factor care asigura pregatirea pentru profesii. O politica in acest domeniu ar formula pentru educatie urmarirea urmatoarelor obiective si deziderate:

Respectarea principiului precumpanitor al realizarii vocatiei individuale de a exercita o profesie, stimularea si sprijinirea acestei orientari.

Formularea clara a intaietatii profesionaliste inaintea abordarii disciplinare si acceptarea definitiei specializarii pe criteriu profesional si nu disciplinar.

Imbratisarea concomitenta a multidisciplinaritatii prin incurajarea optiunii individuale si a combinarii libere a disciplinelor aparent indepartate.

Mentinerea obiectivului unei solide formatii teoretice, dar masiva lui suplimentare cu aplicatii, studii de caz, rezolvarea de probleme si practica efectiva. Crearea de laboratoare si dotarea lor cu echipament modern.

Incurajarea aportului de inovatie, creativitate si inventivitate a tinerilor prin forme adiacente: societati stiintifice sau literare, publicatii proprii. (Tradiții exista: singura revista care a rezistat timpului si regimurilor a fost *Gazeta matematica*, care publica numele celor ce rezolvau probleme si exercitii 111 ani vechime).

Dezvoltarea sistemului scolar profesional (scoli si licee) si redobandirea unui statut de prestigiu. (Iarasi traditie: Brancusi era absolventul unei scoli de arte si meserii).

Introducerea stagiilor in institutii, unitati productive, servicii. (Asa cum demonstreaza un raport recent al Clubului de la Roma, invatarea si munca sunt legate de o „dubla elice”).

Micsorarea orelor de curs pe seama activitatilor propuse de punctele c, d, f.

Incurajarea componentei de efort individual in invatare (existenta in invatamantul artistic sau sportiv) prin lecturi obligatorii si optionale paralele, cu manuale generoase in trimiteri bibliografice si indrumarea lecturii, precum si prin biblioteci bine dotate care sa constituie mandria oricarei scoli.

Remarca 1. Este de notat ca printr-o politica inteleapta fata de profesioni, efectele de care beneficiaza un stat astazi, nu sunt doar economice sau de ameliorare a gestiunii sale administrative. Ele apartin si domeniului social in problema generatiei de refuz (respingerea oricarei autoritati sau norme, a efortului sau a muncii), generatia „cool” care a ridicat la rang de valoare suprema divertismentul si satisfactiile imediate. Nevoia de „apartinere” a acestei paturi de tineri se consuma in solidaritatea de gang anarhic si in cea de grup profesional. Activitatile pe care le presupune formarea profesionala cultiva valorile unei etici, in general nescrisa, a probitudinii, raspunderii si eforturilor pe care Weber le gasea in etica protestanta aflata, dupa el, la originea capitalismului.

Remarca 2. Sistemul educational romanesc din perioada tranzitiei primeste in viziunea profesionalismului note bune la scurtarea invatamantului universitar, introducerea masteratelor deschise absolventilor de diferite specialitati, posibilitatea de a urma in paralel mai multe facultati, si de a pastra traditiile mai vechi ca acelea ale olimpiadelor din domeniile cu performante individuale (muzica, dans, sport si matematici) sau alte stiinte precum si in literatura. In acelasi timp, este valoroasa introducerea disciplinelor din alte domenii intr-o ramura de invatamant. Din necesitatea unei mai bune adaptari profesionale a absolventilor, de exemplu management si economie in invatamantul medical si tehnic, precum si o interferenta mai larga intre umanitati si stiinte.

Munca (Ministerul muncii si sindicatelor)

Prin definitie consacrat problemelor profesiunilor in cadrul carora se desfasoara intreaga munca calificata a tarii, Ministerul Muncii se concentreaza pe cateva aspecte: pensii, conditii de salarizare si conflicte de munca, asistenta sociala,

categorii neprivilegiate. Tot el detine lista profesiunilor si se ocupa de legislatia muncii, care priveste direct soarta acestor profesioni. Legatura sa cu celalalt stalp al profesiunilor (educatia) este slaba si confuza. Ignora chiar dimensiunea „munca” a educatiei. Este lasata la o parte si „educatia permanenta” care priveste pe salariatii adulti aflati sub presiunea schimbarilor tehnice si economice, in cautare de recalificari.

Este vizibila raritatea si disparitia unor profesioni la care apela intreaga populatie: cizmarul, croitorul, instalatorul, electricianul, gradinarul, tamplarul sau zidarul iar lista, din pacate, poate continua. Este o problema de interes public? Da, mai ales ca acestia dispar din scripte, dar raman in „economia neagra”. Statul se ocupa de soarta micilor intreprinderi, dar nu si de a micilor meserii.

O politica a profesiunilor (resurse umane) are de completat din unghiul factorului munca urmatoarele capitole:

- a) Revizuirea sistemului de calificare si a dreptului de a exercita o profesione si umplerea lacunelor grave. Cine poate fi functionar public? Cine poate ocupa si pe ce baza un post in administratia statului sau in sectorul privat, de la contabil, sofer, paza la posturile de raspundere crescuta a sefilor de servicii si directori?
- b) Evaluarea profesiunilor deficitare (Sunt suficiente infirmiere pentru spitale, dar medici pentru populatie nu?) sau suprasaturate (avocati, notari, etc).
- c) Pregatirea unei legislatii favorabile dezvoltarii profesionalitatii in viata economica, sociala, si administrativa a tarii, in formele ei de asociere si afirmare.
- d) Folosirea mai buna a studiilor consacrate evolutiei profesionale, din care lipsesc studiile prospective. Care sunt profesiunile viitorului, previzibile pe termen mijlociu sau lung?
- e) Intrarea in epoca cunoasterii care aduce cu sine transformarea vietii unui individ intr-o secventa de perioade in care succesiv e predominanta fie munca, fie invatarea, cu perspectiva schimbarii atat a locului de munca, cat si a domeniului de calificare.

Alte domenii (alte ministere)

Distingem profesia medicinei ca una cu cele mai mari traditii, recunoasteri sociale si schimbari continue de cunostinte, tehnici si performanta. Este domeniul in care specializarea disciplinara se apropie cel mai mult de specializarea profesionala si in care absorbirea cunostintelor din alte domenii se face prompt (tehnologii noi, informatica, statistica, drept, etc).

In ciuda ramurilor sale numeroase si a exigentei ridicate, profesiunea medicala s-a impus (ca si in alte tari) pe un loc proeminent intre celelalte profesii. Ea este si detinatoarea unui record in numarul de asociatii profesionale pe care le-a creat si a intensei participari la avansul unei stiinte universale.

Comparabila ca dimensiune si atractivitate este profesiunea de inginer. Foarte apropiata de revolutia tehnologiilor a zilelor noastre, aceasta profesie simte impactul direct al numeroaselor inovatii si este obligata sa se adapteze continuu. Este si mai interdisciplinara decat medicina, beneficiind de cunostintele din toate ramurile stiintei, incepand cu matematica, mecanica, fizica si chimia. In fond, ingineria este aplicatia directa a tuturor stiintelor naturii. Daca constructiile au fost legate de arhitectura si astfel de arte, tehnologii se apropie azi de biologie din cauza imperativelor ecologice impuse de soarta resurselor naturale. Cine viziteaza azi MIT (celebra politehnica americana: *Massachusetts Institute of Technology*) va fi mirat sa gaseasca un departament de stiinte politice, extrem de activ si influent. Daca in profesiunea medicala intalnim grija pentru profesiunile auxiliare, imediat subiacent, infirmierii, in materie industrială, stratul urmator al tehnicienilor este profund neglijat si lacunar. Sa ne gandim la trista istorie a subingineriei (impropriu numita astfel), desfiintata fara ca ceva sa fie pus in loc.

Profesiunea economistilor si a finantistilor, a treia in aceasta serie, este si ea stufoasa, dinamica si cautata. Completarea formatiei cu studii informatice si de management (nu si de studii antreprenoriale) da semne evidente de tinerea la zi. Numarul de manageri este in crestere, dar in sfera „intreprinderi” (entrepreneurship) exista un vacuum. E lasata pe seama talentelor sau a „chemarilor” personale.

Intr-un domeniu in care agricultura ar trebui sa atinga economic importanta industriilor, absenta profesiunii agricole este strigatoare. In continuare se

vorbesc de „tarani” sau de „plugari”. Din epoca agriculturii de subsistenta sau extensive, fara instructie sau formare profesionala, fara cunostinte de specialitate. La suprafata sa agricola 100-200 de scoli agricole, tehnice sau liceale, ar fi o cifra modica. O ramura a profesiei agricole ar forma-o fermierii, ca in tarile dezvoltate, breasla puternica si influenta, stiind sa manuiasca tehnologii avansate. La varf, profesiunea agricola de nivel ingineresc sau economic exista si functioneaza. Dar sub ea se casca un vid, cu exceptia unor directii inrudite ca silvicultorii sau zootehnistii. Unde se formeaza fermierii?

Ajungem insa la o alta categorie profesionala a functionarilor, in special in sectorul public. Administratia are caracter de improvizatie, criteriile profesionaliste fiind slab conturate, iar pregatirea nesocotita. Catedrele de administratie publica ale universitatilor nu tin legatura intre ele, se concentreaza pe aspectele juridice si neglijeaza experienta statelor bine administrate. In acest vacuum s-au instalat criteriile politicianiste de selectie si avansare. Rezultatul este negativ pentru cetatenii tarii, supusi la un incredibil supliciu de cozi si formalitati complicate, in incercarea de a-si obtine actele abundant cerute in viata lor. Birocratia face ravagii, pornind de la simplul fapt ca nimeni nu a definit clar care sunt cunostinte si principiile pe care trebuie sa le cunoasca un functionar. Situatii de neconceput in state bine gestionate ca Elvetia, Austria (printr-o lunga traditie faimoasa), tarile scandinave sau de cultura anglo-saxona.

Concluzii

Sunt o multitudine de institutii si organisme care se ocupa de profesii (pregatire sau drepturi). Aproape nu exista subiect pentru care sa nu existe cel putin o comisie. Tabloul arata o mare “faramitare”. Formal si institutional, e o vasta retea de puncte nelegate intre ele si cu o lipsa totala de cooperare.

Pe acest fond mozaical lipseste coerenta, vederea de ansamblu si sinteza, pe care pot fi construite obiective comune si dezvoltare pe termen lung. Cercetarea economica si sociala este insuficienta si lipsita de studii comparative.

Profesiunile ca urzeala pe care se tese civilizatia pot contribui decisiv la eforturile actuale ale statului de a se inscrie in circuitul global sau regional pe o treapta de dezvoltare mai ridicata.

Ele fac parte din lista prioritara a politicilor de interes national ce pot fi adoptate si urmarite, sub titlul resurselor umane. Raspund la necesitatea de a ridica nivelul de calificare si competenta a intregii populatii.

Profesiunile au avut si au o forta de atractie pentru energia si talentele tinerei generatii, iar redobandirea de catre ele a sprijinului si recunoasterii, ar produce un efort salutar in intreaga societate.

O campanie care vizeaza elaborarea unei politici oficiale se bazeaza pe posibilitatea imediata de a incuraja lansarea de proiecte la initiativa societatii civile, a factorilor locali si ai structurilor existente, menite sa sporeasca contributia profesiunilor la dezvoltarea societatii.

Aceasta noua abordare depinde in mare masura de atentia ce-i va fi acordata de mass-media, ele insele interesate sa corigeze balanta care azi inclina spre zona certurilor zgomotoase si nesemnificative ridicate la rang „senzational”.

Problema profesiunilor incepe prin a adresa cateva intrebari: a) catre individ: ce stii sa faci? In ce profesie te incadrezi sau la care aspiri? b) catre grupuri, organisme si institutii: cat loc acorzi nivelului de cunostinte si priceperii cerute de activitatea ta? c) catre sfera politica: ce politici privind interesul national esti indreptatit si chemat sa elaborezi si unde incadrezi profesiunile si potentialul resurselor umane? d) catre o publicatie: cat loc acorzi problemelor vitale ale societatii, printre care enumeram gradul de profesionalizare?

Abordarea temei la un Institut ce se va dedica unor probleme vitale pentru viitorul societatii romanesti vizeaza deopotrivă trei directii: a) o dezbaterie publica pentru trezirea interesului si examinarea atenta a subiectului; b) incurajarea proiectelor care incearca corectarea erorilor si lipsurilor prin actiuni practice; c) un indemn al sferei politice de a elabora o politica a resurselor umane; d) a obtine studiul stiintific al profesiunilor pentru a le ajuta si a le respecta mai mult.

Reuniunea are loc curand dupa aparitia raportului UE privind intrarea Romaniei in UE. Nu este un mijloc mai potrivit de a arata satisfactie pentru pasii facuti

Document de lucru, supus dezbaterii publice

decat in asumarea raspunderilor care decurg privind rezolvarea competenta a problemelor societatii Romaniei.

Bucuresti,

6 octombrie 2006